

Maryna Hrudok-Kostiushko,
*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), acting associate professor,
Department of General Subjects and Language Proficiency of Foreign Citizens,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
1, Nischynskoho Str., Odesa, Ukraine*

INTERACTIVE TEACHING AS MEANS OF FORMING FOREIGN STUDENTS' MOTIVATION TO PRODUCING DIALOGUE DISCOURSE

The purposefulness of interactive teaching for the formation of foreign students' motivation to hold a dialogue is grounded in the article. The aim of the research is to reveal the essence of interactive teaching as one of the main conditions of forming motivation to carrying on a dialogue in students, who learn the Russian language. The main peculiarity of interactive teaching is that the process of dialogue competence formation involves all students in this procedure, everyone has an opportunity to understand the discussed topics and express own points of view. Mutual activity in the process of acquiring the new information and material in the field of dialogue speech mean that everyone contribute to this process, exchange knowledge and ideas about the peculiarities and the specificity of different types of a dialogue. In interactive teaching students are full members of the process, their own experience is of the same importance as a teacher's one. In the process of dialogue teaching students learn creative thinking, solving difficult problems on the basis of circumstances and certain information, assessing alternative thoughts, taking part in discussions, communicating with other people. The following methods of interactive teaching are used for the formation of dialogue competence: paired activity, "rotation threes", small groups activity, cinquain, brainstorming, role-play games, discussion, case-study, etc. It has been concluded that case-study contributes to increasing the effectiveness of dialogue competence formation, the successfulness of practicals, saves time, creates the atmosphere of confidence, etc.

Keywords: interactive teaching, dialogue discourse, motivation, foreign students, case-study.

Рецензент: доктор філологічних наук, професор Є. М. Степанов

Подано до редакції 12.05.2015

УДК: 378.147+ 811.111+371.331

Тетяна Євстафіївна Єременко,
*кандидат філологічних наук, професор,
завідувач кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов*
Вікторія Сергіївна Урсул,
*магістр факультету іноземних мов,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 34, м. Одеса, Україна*

МОВЛЕННЄВІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРАКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ АНГЛОМОВНОГО НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ЛЕКЦІЙНОГО ДИСКУРСУ

У статті розглядається лекційний дискурс та його особливості у сучасній системі освіти. Відзначено на аутентичному англомовному матеріалі найбільш вживані мовленнєві засоби реалізації інтерактивної стратегії у межах англомовного навчально-наукового лекційного дискурсу.

Ключові слова: англомовний навчально-науковий лекційний дискурс, інтерактивна стратегія, мовленнєві засоби, лектор, аудиторія.

Постановка проблеми. Система освіти сьогодні зазнає кардинальних реформ та змін, що має позитивно відзначитися на якості викладання та навчання. Зважаючи на те, що в межах лекційного заняття відбувається пряма комунікація між лектором та аудиторією, під час якої викладач транслює не лише свої знання з певного курсу, але й має можливість передати досвід, налаштувати необхідну емоційну атмосферу та відчутти зворотній зв'язок, у фокусі нашого наукового інтересу знаходиться лекція – саме як інтерак-

тивне утворення, в якому студентам пропонується значно активніша позиція у реалізації навчально-пізнавальної діяльності.

Знайти альтернативу лекції вкрай важко, адже вона виконує ряд важливих функцій. Так, за А. Алексюком, З. Курлянд, М. Фіцулою до основних функцій лекції відносяться: інформаційна (передбачає передачу адаптованої для студентів інформації); орієнтовна (розкриває генезис теорій, ідей); пояснювальна, роз'яснювальна (передбачає розкриття сутності нау-

кових понять, їх визначень, тлумачення кожного слова структури визначення); переконувальна (полягає у використанні аргументації, логічної доказовості, на основі чого усвідомлюється наукова інформація, що стає базою для формування у студентів наукових поглядів і переконань); підсумкова (крім повідомлення необхідної наукової інформації, лекція має захопити студентів ідеями, викликати бажання поглибити свої наукові знання, почати власну дослідну роботу) [3]. Всі функції лекції тісно взаємопов'язані між собою та передбачають взаємодію лектора та аудиторії. Кожен викладач прагне максимально ефективно використати час лекційного заняття, тому сучасна лекція втратила стереотипний монологічний виклад інформації. Створення атмосфери активного слухання сприяє кращому розумінню, сприйняттю на слух та конспектуванню ключових інформаційних вузлів.

Аналізи наукових джерел з цієї теми показав, що визначення поняття «інтеракція» різняться, проте ключовим у межах навчальної сфери спілкування є процес взаємодії (у нашому випадку – викладача-лектора зі своєю аудиторією), в результаті якої можливе досягнення поставленої мети. Зокрема, О. І. Пометун визначає інтерактивність «як постійну активну взаємодію всіх суб'єктів навчання із застосуванням співнавчання і взаємонавчання (колективного, групового, навчання у співпраці), де студент і педагог є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, що спрямоване на самореалізацію самостійності кожного з тих, хто навчається» [4, с. 4]. Тобто, викладач виступає організатором процесу навчання, консультантом, фасилітатором, який ніколи не «замикає», не зосереджує навчальний процес на собі. Головними в процесі навчання є зв'язки між студентами, їх взаємодія та співпраця.

Виходячи з позицій, що сучасному викладачу-лектору необхідно вміти «відчувати» своїх слухачів і вміти створювати атмосферу взаємодії, за якої студенти будуть не просто пасивно сприймати інформацію, а й активно брати участь в навчальному процесі, важливим для лектора, на нашу думку, є знання та вміння реалізовувати стратегію взаємодії з аудиторією, тобто інтерактивну стратегію. Визначальним у цьому сенсі є постулат вченого Т. А. Ван Дейка про гнучкість та варіативність стратегій інтеракції: «На відміну від загальних правил та принципів, стратегії інтеракції повинні бути гнучкими» [2, с. 59].

Лектор самостійно створює та реалізує лекційний дискурс, а отже обирає індивідуально інструменти задля досягнення інтерактивності. Саме тому, у даному дослідженні реалізацію взаємодії, а отже інтерактиву, ми розглядатимемо з точки зору стратегії, яку в широкому плані, вслід за С. Фаерхом і Дж. Каспером, розуміємо як шляхи оптимального досягнення мети в певних умовах [5].

Аналіз існуючих класифікацій комунікативних стратегій загалом, а також стратегій реалізації педагогічного дискурсу зокрема, свідчить про їхнє розмаїт-

тя, що викликано різними принципами, покладеними в їх основу. Незважаючи на важливість та актуальність вивчення інтерактивної компоненти лінгвістичного змісту педагогічного дискурсу, недостатньо висвітлено в літературі мовленнєвий бік реалізації навчально-наукового дискурсу як інтерактивного конструкту, що й визначає **актуальність** обраної теми. **Метою** дослідження є виділення мовленнєвих засобів реалізації інтерактивної стратегії в межах англomовного навчально-наукового лекційного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення поставленої мети нами було опрацьовано 20 лекцій аудіо- та відео-формату від носіїв мови, а саме, лекції викладачів Йельського університету та університету Грешем. Тематика лекцій була досить різнобічною (мова, література, поезія, соціологія, економіка, історія), однак ці лекційні дискурси об'єднує спільний комунікативний контекст, який являє собою лектора, з одного боку, студентську аудиторію (вік, кількість та національна приналежність), з іншого боку, релевантні риси мовленнєвої ситуації, тобто офіційна інституціональна, що є в межах педагогічної сфери спілкування.

Реалізуючи лекційний дискурс, для якого характерними є прагматична орієнтація, наявність спеціально-орієнтованих одиниць, а також дискурсивно-маркованої лексики, лектор створює певну матеріальну структуру, за допомогою якої він впливає на студента, що сприймає навчальний матеріал. Англomовному навчально-науковому лекційному дискурсу властивий різний ступінь експресивності – оптимального засобу передачі розумового змісту в момент мовлення, виразності, яка може включати в себе, залежно від стилю, екстралінгвістичних факторів та намірів мовця, емоційний аспект, логічний аспект або їх поєднання. Прагматичною метою лектора є найбільш адекватна передача інформації до студента, привернення його уваги, встановлення контакту та налаштування взаємодії. Одним із способів досягнення цієї мети є дискурсивні маркери (слова або конструкції, що функціонують насамперед як структурні одиниці мовлення), які сигналізують про зміну фокусу уваги та інтенції мовця.

За результатами аналізу експериментального матеріалу було виокремлено контакто-встановлюючі мовленнєві засоби реалізації інтерактивної стратегії англomовного лекційного дискурсу, які сприяють зменшенню дистанції між лектором та аудиторією. Лектор прагне створити дискурс, доступний для розуміння, зняти гіпотетично існуючі труднощі, що, в свою чергу, підвищує роль організуючого начала дискурсивних елементів. Недостатня виразність мовлення лектора значною мірою негативно впливає на ефективність сприйняття та інтерпретації навчальної інформації студентами. Труднощі в розумінні мови долаються завдяки адекватному використанню лектором маркерів зв'язку між фрагментами інформації.

Лектори розпочинали розмову з метою заволодіння увагою співрозмовника за допомогою традиційних форм привітання: *Good morning! I'd like to welcome people to this course / How are you guys? It's really nice to see you all and I appreciate you getting up so early in the morning / The very first thing I want to do is to invite you to call me Shelly / Thank you for joining me today* тощо.

Оскільки спілкування під час лекції головним чином скеровується та організовується лектором, використовувалися метакомунікативні висловлювання задля привернення уваги студентів до теми лекції або до її головної проблеми: *Today I want to talk about... / I want to start today with some stories from the newspapers... / Let me start today by asking the question... / Today we're going to be talking about... / The title of today's lecture is... / Tonight I'd like to open the subject up by asking a series of questions and suggesting possible answers to some of them. / What I want to propose this evening is... / During this short talk I'm going to... та ін.*

Найбільш активним матеріалом для звернення до аудиторії як до колективного адресата та підтримки взаємодії є займенники. Серед лінгвістичних засобів – сигналів взаємодії автора з цільовою аудиторією – К. Хайланд виділяє інклюзивні займенники [7, с. 211-213]. За допомогою особового займенника «I» лектор ніби відокремлює себе від наукового співтовариства і таким чином дає змогу слухачам зрозуміти його власну точку зору, яка співпадає або не співпадає з уже відомими існуючими поглядами. Якщо лектор бажає привернути увагу аудиторії, зробити студентів співучасниками презентації, займенник «we» ефективно виконує це завдання. Більше того, займенник «we» дозволяє включити слухача в «коло своїх», викликати в нього позитивну реакцію: тактики солідаризації передаються саме за допомогою одиниць «зі значенням спільності» (*we, together, all, you and I* т. д.): *We've got some notes rather important... / We soon discover that... / we are taken back to the scene... / As soon as we begin to analyse... / We observe the presence of... тощо.* За нашими даними ми можемо зробити висновок, що інклюзивний займенник «we» є дієвим інструментом реалізації взаємодії в межах лекційного дискурсу.

Ефективна взаємодія з аудиторією також відбувається за допомогою імперативної форми дієслів, зокрема, під час апелювання до наявного досвіду та знань студентів: *So, imagine that... / Let's consider some examples... / Compare these two quotations... / You simply know what you know as it is differentiated from the other things that you know... / Now let's look at... / Let me use the example of... / as you remember / find it in your area та ін.*

У кінці лекційного дискурсу відбувається розмикання контакту, а також визначається перспектива щодо подальшого спілкування, тому тут також використовувалися метакомунікативні висловлювання як задля завершення даного лекційного дискурсу, так і

задля підтримання контакту з аудиторією на наступних заняттях: *Time is almost up, so I'll close on that point, thank you for your attention; I'd like to end with some comments from...; It is the evolution of that responsibility we shall examine next time; So thank you all for staying with... / hope you enjoyed this topic... / If you have any questions, come up and see me... / Good luck!* тощо.

Проведений аналіз лекційних дискурсів, різних за функціональною та комунікативною спрямованістю, серед наявних в лекціях дискурсивних одиниць дозволив виокремити найбільш вживані та класифікувати їх за категоріями, що визначаються інтерактивною стратегією:

а) дискурсивні одиниці початку теми або введення нової інформації: *first of all, let's start with..., let's begin with;*

б) ілюстративні та приєднувальні конектори, що виражають зв'язок між попередньою і наступною темою: *let's move on to..., let's turn to..., now, OK, well, right;*

в) лексичні засоби у ролі конекторів послідовності: *first, second, third, at first, gradually, eventually, immediately, on the one hand, on the other hand, further (on);*

г) дискурсивні одиниці зв'язку з раніше викладеною інформацією: *I've mentioned, I mentioned before, as I said, like I said;*

д) дискурсивні одиниці завершення теми чи підтеми: *so, let's stop, let's finish, well;*

е) дискурсивні одиниці, що вводять додаткову інформацію: *in addition, in addition to that, also, plus, at the same time, I would add, as a matter of fact, again, anyway;*

є) дискурсивні одиниці, що вводять конкретизуючу, уточнюючу, пояснюючу інформацію: *in other words, in particular, in terms of, literally, namely, especially, that is, by that I mean, I mean, particularly, that/it means, I would say, as/what we call, what is called, (so) we say, let me say, here, the reason I say, the reason is...;*

ж) дискурсивні одиниці для вводу цитування, ілюстрування, наведення прикладів: *for example, for instance, they (will) say, from somebody's point of view;*

з) дискурсивні одиниці, що узагальнюють та підсумовують інформацію: *so, you see, in general, generally, on average, all I'm saying, all / what I'm getting / driving at, therefore, the idea is...*

Таким чином, лектор акцентує увагу аудиторії та допомагає структурувати головну та другорядну інформацію, що відіграє важливу роль в ефективності реалізації англійського лекційного дискурсу.

Риторичні запитання, як-от: *What's the use of such methods?; What does it matter?; Ain't the sun shining where you're at? Is that a reason to let us speak about it now?; What's wrong? Can you feel the mistake?* та ін. також використовувалися в нашому експериментальному матеріалі для активізації розумової діяльності

студентів та з метою прямого залучення їх до реалізації навчально-пізнавальної взаємодії. Риторичні запитання імплікують ствердну відповідь і стимулюють реципієнта до роздуму та декодування думки. Експеримент О. Є. Войскунського показав, що вони широко використовуються в якості контактопідтримуючих засобів мови [1, с. 70-72]. Автор розглядає їх як фасцинативний сигнал спілкування – спеціально організований вербальний вплив на адресата, покликаний нейтралізувати перешкоди, викликані невідповідністю активного слухача до прийому і розуміння повідомлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войскунский А. Е. Я говорю, мы говорим... Очерки о человеческом общении / А. Е. Войскунский. – М.: Знание, 1982. – 240 с.
2. Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. Ван Дейк. – М.: Прогресс, 1989. – 312 с.
3. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 399 с.
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. Пометун О. І. – К.: А.С.К., 2004. — 192 с.

REFERENCES

1. Voiskunskiy, A. E. (1982). *Ya hovoriu, my hovorym... Ocherky o chelovecheskom obshchenyy [I talk, we talk. Essays about a human communication]*. Moscow: Znanie [in Russian].
2. Van Deik, T. A. (1989). *Yazyk. Poznanie. Kommunykatyia [Language. Cognition. Communication]*. Moscow: Prohress [in Russian].
3. Kurliand, Z. N., Khmeliuk, R. I., Semenova, A. V. et al. (2005). *Pedahohika vyshchoi shkoly: Navch. posib. [Pedagogics of higher school]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
4. Pometun, O. I., Pyrozhenko, L. V. (2004). *Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia:*

Висновки. За результатами аудиторного аналізу, проведеного зі студентами магістратури спеціальності «Мова та література (англ.)», мовленнєві засоби реалізації інтерактивної стратегії сприяють ефективності англomовного лекційного дискурсу. Вони полегшують процес сприйняття змістовно-фактуальної інформації, що міститься в тексті лекції; дозволяють диференціювати основну та другорядну інформацію, а також слідкувати за динамікою розвернення змістової канви дискурсу; сприяють встановленню та підтриманню зв'язку між лектором та аудиторією та активному зацікавленому слуханню й обдумуванню.

5. Faerch C. Strategies in Interlanguage Communication / C. Faerch, G. Kasper. – London: Longman, 1983. – 268 p.
6. Gresham College. Lectures and Events: [site]. – Режим доступу: <http://www.gresham.ac.uk/lectures-and-events>
7. Hyland K. Humble servants of the discipline? Self-mention in research articles / K. Hyland // *English for Specific Purposes*. – 2001. – №20. – P. 207-226.
8. Open Yale Courses: [site]. – Режим доступу: <http://oyc.yale.edu/>

nauk.-metod. posib. [Modern lesson. Interactive technologies of studies: textbook]. Kyiv: A. S. K. [in Ukrainian].

5. Faerch, C. (1983). *Strategies in Interlanguage Communication*. London: Longman [in English].
6. Gresham College. Lectures and Events. Retrieved from: <http://www.gresham.ac.uk/lectures-and-events/> [in English].
7. Hyland, K. (2001). Humble servants of the discipline? Self-mention in research articles. *English for Specific Purposes* (pp. 207-226). N. p. [in English].
8. *Open Yale Courses*. Retrieved from: <http://oyc.yale.edu/> [in English].

Татьяна Евстафьевна Ерёмченко,

кандидат филологических наук, профессор,

заведующая кафедрой германской филологии и методики преподавания иностранных языков

Виктория Сергеевна Урсул,

магистр факультета иностранных языков,

Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского,

ул. Старопортофранковская, 34, г. Одесса, Украина

РЕЧЕВЫЕ СРЕДСТВА РЕАЛИЗАЦИИ ИНТЕРАКТИВНОЙ СТРАТЕГИИ АНГЛОЯЗЫЧНОГО УЧЕБНО-НАУЧНОГО ЛЕКЦИОННОГО ДИСКУРСА

В статье рассматривается лекционный дискурс и его особенности в системе современного образования. Отмечается, что студенты сегодня являются не столько реципиентами учебной информации, сколько активными участниками учебного процесса в целом, и лекционного дискурса в частности. Несмотря на то, что лекция относится к традиционным формам учебной деятельности, найти альтернативу ей достаточно сложно, что связано с её полифункциональностью. Лектор в настоящее время является не просто источником информации, он

выступает организатором процесса обучения, консультантом, фасилитатором, который никогда не замыкает, не сосредоточивает учебный процесс на себе, а ориентирован на активное сотрудничество и взаимодействие со студентами. Прагматической целью лектора является наиболее адекватная передача информации студенту, привлечение его внимания, установление контакта и обеспечение взаимодействия. Одним из способов достижения данной цели является использование дискурсивных маркеров (слов или конструкций, функционирующих, в первую очередь, как структурные единицы речи), которые сигнализируют о необходимости изменения фокуса внимания и интенций говорящего. Лектор с их помощью стремится создать дискурс, доступный для понимания, снять гипотетически существующие трудности, что, в свою очередь, повышает роль организующего начала дискурсивных элементов. Помимо этого, использование лектором маркеров связи между высказываниями облегчает процесс понимания иностранного языка. Экспериментально подтверждено, что речевые средства реализации интерактивной стратегии способствуют эффективности англоязычного учебно-научного лекционного дискурса. Они облегчают процесс восприятия содержательно-фактуальной информации, содержащейся в тексте лекции, позволяют дифференцировать основную и второстепенную информацию, а также следить за динамикой развертывания содержательной канвы дискурса; способствуют установлению и поддержанию связи между лектором и аудиторией и активному заинтересованному слушанию, обдумыванию.

Ключевые слова: англоязычный лекционный дискурс, интерактивная стратегия, речевые средства, лектор, аудитория.

Tetiana Yeremenko,
PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), professor,
Head of the Department of Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages,
Viktoriia Ursul,
master, Faculty of Foreign Languages,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
34, Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine

SPEECH MEANS OF IMPLEMENTING INTERACTIVE STRATEGY OF ENGLISH EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC LECTURE DISCOURSE

The article deals with lecture discourse and its features in the system of modern education. It is noted that today students are not so much the recipients of educational information as active members of the educational process in general, and lecture discourse in particular. Despite the fact that a lecture refers to the traditional forms of training activities, it is quite difficult to find an alternative to it, due to its multifunctionality. A lecturer nowadays is not just a source of information, he/she is an organizer of the learning process, a consultant, a facilitator, who never focuses the educational process just on himself/herself, and he/she is intended to the active co-operation and interaction with students. The most adequate transfer of information to students, attraction of their attention, networking and interaction with students are lecturer's pragmatic aims. One of the ways of achieving these goals is the use of discourse markers (words, which function primarily as structural units of speech), which indicate the need to change the focus of speaker's attention and intentions. They help a lecturer to create an interesting discourse, which is easy for understanding; to remove hypothetically existing difficulties, which, in turn, increases the role of the organizing principle of the discursive elements. In addition, the use of connection markers between statements makes it easier to understand a foreign language. It is experimentally confirmed that the speech means of implementing the interactive strategy contribute to the effectiveness of the English language educational and scientific lecture discourse. They facilitate the process of perceiving the content and factual information contained in the text of a lecture; differentiate general and secondary information, and monitor the dynamics of discourse development; promote the establishment and maintenance of communication between a lecturer and audience and contribute to curious active listening and reflection during a lecture.

Keywords: English-language lecture discourse, interactive strategy, speech means, lecturer, audience.

Рецензент: доктор філологічних наук, професор О. А. Жаборюк

Подано до редакції 21.05.2015